

Tampereen ammattikorkeakoulu

AMMATILLINEN OPETTAJAKORKEAKOULU

Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Opetussuunnitelman avainkompetenssit -
Case Satakunnan ammattikorkeakoulu

Minna Kuusisto
Teppo Lundell

2007

KUUSISTO MINNA, LUNDELL TEPPO: Opetussuunnitelman kompetenssit -
Case Satakunnan ammattikorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke 43s
Ryhmän opettaja Marjatta Myllylä
Toukokuu 2007
Asiasanat: opetussuunnitelma, oppimiskäsitys, kompetenssi

TIIVISTELMÄ

Tämä kehittämishanke pohjautuu Satakunnan ammattikorkeakoulun käynnissä olevaan opetussuunnitelmien kehittämistyöhön ja niiden yhteydessä käytävään keskusteluun yleisten kompetenssien eli pätevyyden määrittelystä opetussuunnitelmissa. Kehittämishankkeessa selvitettiin, miten Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston määrittelemät yleiset kompetenssit näkyivät Satakunnan ammattikorkeakoulun kahden koulutusohjelman opetussuunnitelmissa. Lisäksi tarkasteltiin millainen oppimiskäsitys ohjaa opetussuunnitelmia sekä miten verkko-opiskelua voidaan hyödyntää amk-tutkintotavoitteisessa koulutuksessa.

Kehittämishankkeessa tarkasteltiin opetussuunnitelmien sisältöä kahden eri koulutusalan näkökulmasta. Valitut koulutusalat olivat Satakunnan ammattikorkeakoulun Liiketalous, Matkailu ja Kulttuuri – toimialan Liiketalouden logistiikan koulutusohjelma ja Sosiaali ja Terveys – toimialan Hoitotyön koulutusohjelma. Koulutusaloiksi valittiin sellaiset koulutusohjelmat, joiden opetus- ja kehittämistyössä opettajaopiskelijat ovat olleet mukana kahden viime vuoden aikana. Kehittämishankkeen tutkimusmenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia.

Yleisten kompetenssien näkyvyys vaihteli koulutusohjelmissa. Satakunnan ammattikorkeakoulun kohteeksi valitut opetussuunnitelmat eroavat merkittäväällä tavalla toisistaan siinä, että Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston määrittelemät yleiset kompetenssit näkyvät niissä erimuotoisina kokonaisuuksina.

Oppimiskäsitys oli molemmissa opetussuunnitelmissa samanlainen, eli pedagoginen ajattelu ja toiminta ovat oppija- ja työelämälähtöistä. Mielekkäällä oppimisympäristöllä tuetaan oppimista ja kehittymistä sekä työelämän tarpeiden edellyttämää monialaisen osaamisen saavuttamista. Verkko-opiskelun mahdollisuuksissa oli kehitettävää molemmissa koulutusohjelmissa.

Hankkeen tuotosta voidaan käyttää hyödyksi Satakunnan ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmien kehittämistyössä. Hankkeen tavoitteena oli tuottaa tietoa nykyisestä tilanteesta ja mahdollistaa osaltaan yleisten kompetenssien sisältöihin liittyvää kehitystyötä. Kyseessä oli kahden opettajaopiskelijan pilottitutkimus, jossa tavoitteena oli kehittää tutkijoiden omaa osaamista opetussuunnitelma työskentelyssä.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	5
2.1 Satakunnan ammattikorkeakoulu	5
2.2 Opetussuunnitelma	6
2.3 Kompetenssi	7
2.4 Oppimiskäsitys	9
2.5 Verkko-opiskelu	10
3 HANKKEEN PERUSKYSYMYKSET	12
4 HANKKEEN TOTEUTUS	13
4.1 Hankkeen kohderyhmät ja tutkimusaineisto	13
4.2 Tutkimusaineistojen käsittely ja analyysi	13
4.3 Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset	15
5 TUTKIMUSTULOKSET	16
5.1 Yleiset kompetenssit valituissa opetussuunnitelmissa	16
5.1.1 Itsensä kehittäminen	17
5.1.2 Eettinen osaaminen	18
5.1.3 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen	21
5.1.4 Kehittämistoiminnan osaaminen	23
5.1.5 Organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen	25
5.1.6 Kansanvälisyysosaaminen	28
5.2 Oppimiskäsitys valituissa opetussuunnitelmissa	31
5.3 Verkko-opiskelu valituissa opetussuunnitelmissa	35
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	36
6.1 Tutkimuksen luotettavuus	36
6.2 Tutkimustulosten tarkastelu ja johtopäätökset	38
LÄHTEET	42

1 JOHDANTO

Tämä kehittämishanke pohjautuu Satakunnan ammattikorkeakoulun (SAMK) käynnissä olevaan opetussuunnitelmien (OPS) kehittämistyöhön ja niiden yhteydessä käytävään keskusteluun yleisten kompetenssien määrittelystä opetussuunnitelmissa. Opetussuunnitelmien kehittämisen yksi haaste on, miten Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (Arene) määrittelemät yleiset kompetenssit näkyvät tulevissa OPSeissa. Määritellyt yleiset kompetenssit ovat: itsensä kehittäminen, eettinen osaaminen, viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, kehittämistoiminnan osaaminen, organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen sekä kansanvälisyysosaaminen.

Tässä kehittämishankkeessa selvitetään, miten Arenen määrittelemät yleiset kompetenssit näkyvät Satakunnan ammattikorkeakoulun kahden koulutusohjelman OPSeissa, millainen oppimiskäsitys ohjaa OPSia sekä miten verkko-opiskelua voidaan hyödyntää amk-tutkintotavoitteisessa koulutuksessa.

Kehittämishankkeessa tarkastellaan OPSien sisältöä kahden eri koulutusalan näkökulmasta. Valitut koulutusalat ovat Satakunnan ammattikorkeakoulun Liiketalous, Matkailu ja Kulttuuri –toimialan Liiketalouden logistiikan koulutusohjelma ja Sosiaali ja Terveys –toimialan Hoitotyön koulutusohjelma.

Kehittämishanke on toteutettu kahden opettajaopiskelijan yhteistyönä siten, että kumpikin on valinnut analyysinsä kohteeksi oman koulutusalan yhden koulutusohjelman voimassa olevan opetussuunnitelman. Opetussuunnitelmat on analysoitu käyttäen menetelmänä sisällönanalyysiiä. Avainkompetensseja koskevat määrittelyt on koottu ensin omiksi kappaleiksi, jonka jälkeen tekijät ovat koonneet yhteenvedon asiasta. Oppimiskäsitys ja verkko-opiskelun on käsitelty seuraavaksi.

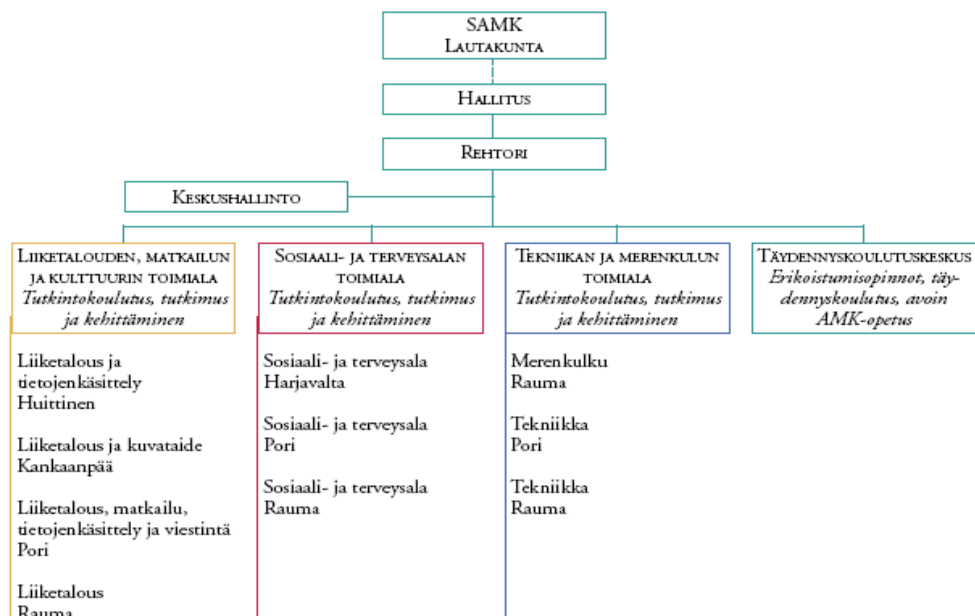
Hankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa nykyisestä tilanteesta ja mahdollistaa osaltaan yleisten kompetenssien sisältöihin liittyvää kehitystyötä. Kyseessä oli kahden opettajaopiskelijan pilottitutkimus, jossa tavoitteena on kehittää tutkijoiden omaa osaamista opetussuunnitelmatyöskentelyssä.

2 HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Satakunnan ammattikorkeakoulu

Satakunnan ammattikorkeakoulu pyrkii toiminta-ajatuksensa mukaisesti olemaan verkostomaisesti toimiva oppimis- ja kehittämiskeskus, joka vauhdittaa Satakunnan ja sen ympäristöalueiden kehittymistä kilpailukykyisenä ja kansainvälisenä alueena. Toiminta-ajatuksen mukaan Satakunnan ammattikorkeakoulu tarjoaa koulutusta, joka valmentaa opiskelijat huippuosaajiksi tulevaisuuden työtehtäviin ja mahdollistaa ammatillisen kehittymisen.

Satakunnan ammattikorkeakoulu toteuttaa toiminta-ajatustaan organisaatiolla joka jakautuu kolmeen päätoimialaan (Tekniikka ja Merenkulku, Liiketalous, Matkailu ja Kulttuuri sekä Sosiaali ja Terveys) ja niiden rinnalla toimivaan täydennyskoulutuskeskukseen. Verkostomainen toimintatapa tarkoittaa käytännössä koulutuksen jakautumista viidelle paikkakunnalle ja kymmeneen toimipisteeseen. Satakunnan ammattikorkeakoulu on asiantuntijaorganisaatio, jonka palveluksessa työskentelee 533 henkilöä. (Toimintakertomus 2005.)

Kuva 1: Satakunnan ammattikorkeakoulun organisaatio

Nykyinen organisaatorakenne on perintöä ammattikorkeakoulua edeltäneeltä ajalta. Samoin perintönä on seurannut henkilöstön ammattikuntaisesti jakautunut identiteetti, joka edelleen määrittelee avaintoimintojen kehittämisen mahdollisuudet. Kärjistäen voisi sanoa, että toimialat ylittävä yhteistoiminta on poikkeuksellista ja toimipisteet saman toimialan sisällä kilpailevat keskenään resursseista.

Toimiala- ja toimipisterakenne vaikuttaa voimakkaasti organisaation toimintoihin. Toimialarajoja pyritään ylittämään yhteisillä rakenteilla ja kehittämishankkeilla. Tavoitteena on saada käytettyä paremmin Satakunnan ammattikorkeakoulun henkilöstön ammattitaitoa organisaation sisällä hyödyksi ja samalla pystyä lisäämään organisaation vahvuuksien tunnistettavuutta ulkopuolelta.

2.2 Opetussuunnitelma

Ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma perustuu valtakunnalliseen ohjeistoon, eli lakiin (2003/351) ja asetukseen (2003/352) ammattikorkeakoulusta. Asetuksessa määritellään opintojen rakenne. Opintojen rakenne koostuu perus- ja ammattiopinnoista, vapaasti valittavista opinnoista, harjoittelusta ja opinnäytetyöstä. (www.finlex.fi.)

Ammattikorkeakoulussa on lakiin ja asetukseen perustuva opetussuunnitelma. Se tukee ammattikorkeakoulun strategisen tavoitteen saavuttamista ja kaikkien osapuolten tavoitteellista oppimista. Opetussuunnitelma tuo havainnollisesti ja ymmärrettävästi esille opiskelijan oppimisen ja ammatillisen kasvun suunnitellun etenemisen. Opetussuunnitelma on:

- tulevaisuuteen ja osaamisen kehittämiseen suuntautuva
- ammattikorkeakoulun toiminta-alueen työelämän ja sen kehittämisen tarpeisiin perustuva
- opiskelijoiden lähtötilanteen realistisesti arvioiva
- kansainvälisen yhteistyön vaatimukset huomioiva. (Auvinen 2006.)

Ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmien sisällöt vaihtelevat oppilaitosten mukaan. Opintojen yleisenä tavoitteena on antaa opiskelijoille valmiudet ja teoreettiset perusteet asiantuntijatehtävissä toimimista varten. Lisäksi tavoitteena

opetussuunnitelmassa on asetettu, että opinnot takaavat valmiudet seurata alan kehittymistä ja ammattitaidon jatkuvaan kehittämiseen. (Janhonen & Vanhanen-Nuutinen 2004, 15.)

2.3 Kompetenssi

Uusi sivistyssanakirja (1994, 343) määrittelee käsitteen kompetenssi 1. pätevyys, kelpoisuus (johonkin virkaan) tai 2. viraston tai viranomaisen toimivalta. Kompetenssi eli pätevyys on Heikkisen (1993, 75-76) mukaan käsite, jolla: ”ilmaistaan toiminnan tyyppin ja laadun sopivuutta asetetun tehtävän suoritukseen.”

Kompetenssit (*competence*) ovat laajoja osaamiskokonaisuuksia - yksilön tietojen (*knowledge*), taitojen (*skills*) ja asenteiden (*attitudes*) yhdistelmiä. Kompetenssi kuvaa yksilön pätevyyttä, suorituspotentiaalia ja kykyä suoriutua ammattiin kuuluvista työtehtävistä. Koulutuksen tavoitteena on opiskelijoiden kompetenssien vahvistaminen. Kompetensseja on mahdollista luokitella monella tavalla. Hyvänä esimerkkinä toimii luokittelu koulutusohjelmakohtaiseen eli ammatilliseen erikoisosaamiseen (*subject specific competences*) ja yleisiin työelämävalmiuksiin (*generic competences*). (Auvinen 2006.)

Ammatillinen erikoisosaaminen muodostaa ammatin asiantuntijuuden sekä koulutusohjelman perustan. Yleiset työelämävalmiudet ovat eri ammattiteille yhteisiä osaamisalueita, mutta niiden tärkeys ja erityispiirteet voivat vaihdella eri ammattiteissa ja työtehtävissä. Esimerkiksi kansainvälisen toiminnan osaamisen tulee olla osa jokaisen ammattikorkeakoulusta valmistuvan yleisiä työelämävalmiuksia. Yleiset työelämävalmiudet luovat perustan työelämässä toimimiselle, yhteistyölle ja asiantuntijuuden kehittymiselle. (Auvinen 2006.)

OPSien kehittämisen yksi haaste on miten Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (Arene) määrittelemät yleiset kompetenssit näkyvät tulevaisuuden OPSeissa. Arenen määrittelemät yleiset kompetenssit ovat: itsensä kehittäminen, eettinen osaaminen, viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, kehittämistoiminnan osaaminen, organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen sekä kansainvälisyysosaaminen. (www.arene.fi)

Taulukko 1. Yleiset kompetenssit, Arenen (2006) määrittelyn mukaan.

Yleiset kompetenssit (Generic competences)	Osaamisalueen kuvaus, ammattikorkeakoulututkinto (Description of the competence, bachelor level)
Itsensä kehittäminen (Learning competence)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa arvioida omaa osaamistaan ja määrittellä osaamisensa kehittämistarpeita ▪ tunnistaa omat oppimistapansa sekä kykenee itsenäiseen oppimiseen ja oppimistapojen kehittämiseen ▪ kykenee yhdessä oppimiseen ja opitun jakamiseen työyhteisössä ▪ kykenee toimimaan muutoksissa sekä havaitsemaan ja hyödyntämään erilaisia oppimis- ja toimintamahdollisuuksia ▪ osaa suunnitella, organisoida ja kehittää omaa toimintaansa
Eettinen osaaminen (Ethical competence)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa soveltaa oman alansa arvoperustaa ja ammattieettisiä periaatteita omassa toiminnassaan ▪ ottaa vastuun omasta toiminnastaan ja toimii sovittujen toimintatapojen mukaisesti ▪ osaa soveltaa kestävä kehityksen periaatteita omassa toiminnassaan ▪ osaa ottaa muut huomioon toiminnassaan
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen (Communication and social competence)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kykenee toisten kuuntelemiseen sekä asioiden kirjalliseen, suulliseen ja visuaaliseen esittämiseen käyttäen erilaisia viestintätylejä ▪ osaa toimia oman alan tyypillisissä viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa ▪ ymmärtää ryhmä- ja tiimityöskentelyn periaatteet ja osaa työskennellä yhdessä toisten kanssa monialaisissa työryhmissä ▪ osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknikkaa omassa työssään
Kehittämistoiminnan osaaminen (Development competence)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osaa hankkia ja käsitellä oman alan tietoa sekä kykenee kriittiseen tiedon arviointiin ja kokonaisuuksien hahmottamiseen ▪ tuntee tutkimus- ja kehittämistoiminnan perusteita ja menetelmiä sekä osaa toteuttaa pienimuotoisia tutkimus- ja kehittämishankkeita soveltaen alan olemassa olevaa tietoa ▪ tuntee projektitoiminnan osa-alueet ja osaa toimia projektitehtävissä ▪ omaksuu aloitteellisen ja kehittävän työtavan sekä kykenee ongelmanratkaisuun ja päätöksentekoon työssään ▪ ymmärtää kannattavan ja asiakaslähtöisen toiminnan periaatteita sekä omaa valmiuksia yrittäjyyteen
Organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen (Organizational and societal competence)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tuntee oman alansa organisaatioiden yhteiskunnallis-taloudellisia yhteyksiä ▪ tuntee yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuuksia oman alan kehittämiseksi ▪ tuntee organisaatioiden toiminnan ja johtamisen pääperiaatteet sekä omaa valmiuksia työn johtamiseen ▪ tuntee työelämän toimintatavat ja osaa toimia työyhteisössä ▪ osaa suunnitella ja organisoida toimintaa
Kansainvälisyysosaaminen (International competence)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omaa oman alan työtehtävissä ja niissä kehittymisessä tarvittavan vähintään yhden vieraan kielen kirjallisen ja suullisen taidon ▪ ymmärtää kulttuurieroja ja kykenee yhteistyöhön kulttuuriltaan erilaisten henkilöiden kanssa ▪ osaa hyödyntää oman alansa kansainvälisiä tietolähteitä ▪ ymmärtää kansainvälisyyskehityksen vaikutuksia ja mahdollisuuksia omalla ammattialallaan

2.4 Oppimiskäsitys

Oppimiskäsitystä koskevat teorit ovat yrityksiä määritellä, mitä ihmisen oppiminen on. Ne koettavat kuvata ja mallintaa ihmisen oppimisen prosessia. Oppimiskäsityksiä on useita, ja kukin niistä kuvaa omasta näkökulmastaan oppimisen ilmiöitä. Oppimiskäsitykset korostavat, näkökulmasta riippumatta, että opetuksen tehtävänä on tuottaa aitoa oppimista, ei näennäisoppimista. Näennäisoppiminen on helposti unohtuvaa ja siten kumuloitumatonta lyhytkestoista oppimista. Aito oppiminen on ymmärrykseen perustuvaa ja pitkäkestoista. Sen seurauksena oppija muuttaa pysyvästi ajattelutapaansa ja toimintaansa. (Karjalainen ym. 2003, 15.)

Behavioristisen näkemyksen mukaan oppiminen tapahtuu ärsykeisiin reagoimalla ja oikeaa reagoimista vahvistamalla. Opettajan tehtävänä on antaa opetustilanteessa opiskelijalle selkeitä ja huolellisesti valmisteltuja ärsykeitä oppimista varten. Oppimistuloksen oletetaan paranevan toistojen ja harjoitusajan lisäämisen myötä. (Karjalainen ym. 2003, 16.)

Kokemusoppimisen näkemys korostaa oppimista ihmisen ongelmakokonaisuuksista lähtevänä prosessina, joissa oppija: 1) kohdattuaan toiminnassaan ongelman 2) miettii (reflektoi) kokemustaan, pohtii mitä tietoa ja osaamista häneltä puuttuu, täydentää tietojaan 3) tekee oletuksia ongelman ratkaisuksi ja 4) yrittää oletukseensa perustuen ratkaista ongelman. Opettajan työnä on järjestää oppimisprosessin käynnistäviä tehtäviä ja kokemuksia selventäviä tilanteita. Hänen tehtävänä on myös tukea oppimisprosessia eri vaiheissa. Jos opiskelijalla ei ole ollenkaan tukea, niin kokemuksen kautta tapahtuva oppiminen on erittäin hidasta. (Karjalainen ym. 2003, 17.)

Konstruktivistisessa oppimiskäsityksessä oppiminen selitetään henkilökohtaisena käsityksen muuttumisena, jossa ihminen rakentaa erilaisten oppimistekojen kautta itselleen uutta näkemystä asioista. Aiemmin opittu toimii pohjana kaiken uuden oppimiselle.

Konstruktivistinen oppimisenäkemyks kyseenalaistaa sellaisen yksityiskohtaisen opetuksen etukäteissuunnittelun, jossa oppijan yksilöllistä lähtötilannetta ei huomioida. Opettajan tulisi pystyä suunnittelemaan sellainen joustava "oppimisympäristö", jossa oppijan on mahdollista rakentaa tietämystään omista lähtökohdistaan. (Rauste-vonWright & vonWright 1994).

Opetustilanteessa opiskelijan lähtötilanteen tarkistaminen ja opetuksen sitominen niihin on opettajan tärkeä tehtävä. Oppijan täytyy kyetä liittämään uudet asiat mielekkäisiin kokonaisuuksiin tietorakenteiksi. (Karjalainen ym. 2003, 17-18.)

Oppiminen on konstruktivistisen näkemyksen mukaan sosiaalisessa oppimisympäristössä tapahtuva jatkuva prosessi, jossa opiskelijan aktiivinen henkinen ponnistelu on keskeistä. Opiskelijalle on varattava aikaa oppimistyön tekemiseen, sillä vain oman työskentelynsä kautta hän voi oppia. Oppimisen edellytyksenä on, että oppija itse ymmärtää, "mitä hän kulloinkin opittavasta asiasta ymmärtää tai osaa tai ei ymmärrä tai ei osaa: tämä edesauttaa relevantin tiedon hakua, relevanttien kysymysten asettamista" (Rauste-vonWright & vonWright 1997, 124).

Jatkuva oppiminen (elinikäinen oppiminen) on välttämätöntä, koska työmarkkinat muuttuvat, tieto uusiutuu nopeasti, työn luonne muuttuu ja työolosuhteet muuttuvat. Elinikäinen oppiminen on vastuun ottamista omasta elämästä ja työstä. Se on aktiivista tiedon hankintaa, ammattitaidon jatkuvaa ylläpitoa, positiivista asennetta sekä sitoutumista omiin ja yhteisiin tavoitteisiin. (Ojala 1999, 8-20.)

2.5 Verkko-opiskelu

Verkko-opiskelu ja verkko-oppiminen voidaan ymmärtää ainakin kahdella tavalla. Voidaan puhua niin sanotusta ohjatusta verkko-opetuksesta, joka perustuu yhteisölliseen työskentelyyn ja jossa opiskelijat ja opettaja ovat aktiivisessa vuorovaikutuksessa keskenään erilaisten digitaalisten työvälineiden avulla. Opiskeluun voi sisältyä esimerkiksi verkossa tehtäviä yksilö- tai ryhmä töitä sekä yhteydenpitoa keskustelukanavilla. Toisaalta voidaan tarkoittaa kokonaan

itseopiskeluun perustuvaa verkko-opiskelua, jossa opiskelija opiskelee itsenäisesti verkkoaineiston parissa. (Samk 2004, 5.)

Verkko-opiskelua voidaan käyttää eri tavoin. Opetus voi tapahtua kokonaan tietoverkoissa tai tietoverkkoja voidaan hyödyntää osana opetusta eli tietoverkkoja käytetään muiden opetusvälineiden rinnalla. Kokonaan verkossa tapahtuvassa opetuksessa oppimateriaalit ovat verkossa ja opiskelijat kommunikoivat keskenään sekä opettajan kanssa verkon välityksellä erityisissä verkko-oppimisympäristöissä. Parhaimmillaan tietoverkot ja verkko-oppimisympäristöt tukevat elinikäisen oppimisen ideaa. Pahimmillaan ne johtavat mekanistiseen oppimiseen, jossa inhimillisyys on kaukana. (Haasio, 2001.)

Verkko-opiskelu tarkoittaa samaa kuin perinteisemmätkin opiskelumuodot, opiskelua ja oppimista. Opiskelun konteksti vain muuttuu; verkko-opiskelu tapahtuu kokonaan tai lähes kokonaan verkkoympäristössä (internetin välityksellä). Kyse on ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta, jossa tietokone toimii välittäjänä. Siihen kuuluu omat erityispiirteensä. Opiskelussa verkko voi olla tiedotuksen, materiaalin jakamisen, uutisryhmä- tai chat-keskustelun sekä yhteisten materiaalin tuottamisen väline. (www.avoin.jyu.fi)

Verkko-opiskelulla tarkoitetaan eri yhteyksissä erilaisia asioita. Verkkoa voidaan esimerkiksi käyttää materiaalipankkina tai sen tarjoamia resursseja voidaan hyödyntää muutoin lähiopetuksen ohessa tai sen tukena. Varsinaisesta verkko-opiskelusta voidaan kuitenkin puhua lähinnä silloin, kun pääosa opiskelun vuorovaikutuksesta toteutuu verkossa. Vuorovaikutus voi olla teknistä tai inhimillistä - tai siinä voi yhdistyä molemmat. Verkko-opiskelu voi olla yksinopiskelua tai ryhmäopiskelua ja sen didaktiset toteuttamismuodot voivat vaihdella materiaali- ja tehtäväkeskeisistä osallistuja- ja vuorovaikutuskeskeisiin. (www.verkko-ohjaus.net)

Opiskelu verkkokursseilla on perinteistä lähiopetusta joustavampaa. Tästä huolimatta verkko-opiskelussakin tarvitaan aikatauluja; kursseilla on yleensä aloitus- ja lopetuspäivät, oppimistehtävillä on palautuspäivämäärät ja verkkokeskustelut käydään asetetun aikataulun mukaisesti. Verkkokurssien

aikataulut pyritään pitämään riittävän väljinä, jotta ne sopisivat opiskelijan elämään. Opiskelijalla on siis mahdollisuus valita itsellesi parhaiten soveltuva työskentelyrytmi annetun aikataulun rajoissa. Verkko-opiskelun vapaus tarkoittaa myös sitä, että vastuu opintojen etenemisestä on suurelta osin opiskelijalla itsellään. (www.chydenius.fi)

3 HANKKEEN PERUSKYSYMYKSET

Tässä kehittämishankkeessa selvitetään, miten Arenen määrittelemät yleiset kompetenssit näkyvät Satakunnan ammattikorkeakoulun kahden koulutusohjelman OPSeissa, millainen oppimiskäsitys ohjaa OPSia sekä miten verkko-opiskelua voidaan hyödyntää amk-tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Näkökulma on organisaatiolähtöinen ja organisaation kehittämistoimintaa tukeva. Hankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa nykyisestä tilanteesta ja mahdollistaa osaltaan yleisten kompetenssien sisältöihin liittyvää kehitystyötä.

Kehittämishankkeen analyysia suuntaavat ydinkysymykset ovat:

1. Miten Arenen määrittelemät yleiset kompetenssit näkyvät valittujen koulutusohjelmien OPSeissa?
2. Millainen oppimiskäsitys ohjaa OPSia?
3. Miten verkko-opiskelua hyödynnetään amk-tutkintotavoitteisessa koulutuksessa?

4 HANKKEEN TOTEUTUS

Opettajaopiskelijat määrittelevät yleiset kompetenssit, oppimista ohjaavan oppimiskäsityksen ja mahdollisuudet verkko-opiskeluun amk-tutkintotavoitteisessa koulutuksessa oman koulutusalsansa ja valitsemansa koulutusohjelman näkökulmasta. Näistä näkökulmista tehdään lopussa kokoava yhteenveto.

4.1 Hankkeen kohderyhmät ja tutkimusaineisto

Hankkeen epäsuorana kohderyhmänä on SAMKin opetus- ja muu henkilöstö, jonka keskeisenä työtä ohjaavana dokumenttina OPS toimii. Opettajaopiskelijat valitsivat analyysin kohteeksi molemmat yhden opetussuunnitelman. Sosiaali ja Terveysten OPSiksi valittiin Hoitotyön OPS (2005). Liiketalous, Matkailu ja Kulttuurin toimialalla analyysin kohteeksi valittiin Liiketoiminnan logistiikan OPS (2005). Valinnan perusteena käytettiin koulutusohjelmien toteutuksen tuttuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa valittujen koulutusohjelmien tulevaan toteutukseen. Kehittämishankkeella tavoiteltiin aitoa käytännöllistä vaikutusta opettajaopiskelijoiden omaan työyhteisöön.

4.2 Tutkimusaineistojen käsittely ja analyysi

Tutkimusaineistoina käytettiin valittuja OPSeja ja niiden analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä. Aineiston keruu, käsittely ja analyysi lomittuvat tässä laadullisessa tutkimuksessa toisiinsa. Analyysimenetelmällä tarkoitetaan kerätyn havaintoaineiston käsittelytapaa, jonka avulla etsitään vastausta tutkimusongelmiin. Analyysi saattaa osoittaa, että aineistoa on täydennettävä. Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä, ja näin ollen tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään luomaan hajanaisesta aineistosta selkeä kokonaisuus. Analyysissä pyritään aineisto tiivistämään kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota. (Eskola & Suoranta 2001.)

Laadullisen, aineistolähtöisen tutkimuksen perusprosessina voidaan pitää sisällönanalyysiprosessia (Latvala & Vanhanen Nuutinen 2003). Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla tekstiä voidaan analysoida ja luokitella systemaattisesti ja

objektiivisesti. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Burns & Grove 2001.)

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan kerätyn tietoaineiston tiivistämistä niin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan lyhyesti ja yleistävästi kuvata. Sisällönanalyysissa on olennaista, että tutkimusaineistosta erotetaan samanlaisuudet ja erilaisuudet. Aineistoa kuvaavien luokkien tulee olla yksiselitteisiä ja toisensa poissulkevia. Sisällönanalyysi-prosessin etenemisestä voidaan erottaa seuraavat vaiheet: analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston luokittelu ja tulkinta sekä lisäksi sisällönanalyysin luotettavuuden arviointi. Analyysivaiheen tavoitteena on löytää kunkin tiedonantajan ilmiöön liittämät merkitykselliset lausumat ja lopuksi tiedonantajien merkitykselliset lausumat yhdistetään. Laadullisen aineiston analyysissä on huomioitava, että analyysi on aina subjektiivista. Analyysiprosessi on kuvattava tarkasti raportoidessa. Raporttiin otetaan usein mukaan autenttista aineistoa. Analysointi edellyttää kurinalaisuutta. (Burns & Grove 2001; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001.)

Tässä työssä tutkimusaineistot analysoitiin laadullisella analyysimenetelmällä, sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi perustui induktiiviseen päättelyyn, eli siinä siirryttiin konkreettisesta aineistosta aineiston käsitteelliseen kuvaukseen, eli aineisto johti päättelyä. Lähtökohtana olivat opetussuunnitelmien alkuperäiset ilmaukset.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysointi tehdään usein samanaikaisesti aineiston keruun kanssa (Burns & Grove 2001). Opetussuunnitelmien selvityksen jälkeen opettajaopiskelijat analysoivat tulokset. Analyysiyksikön valintaa ohjaa tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Analyysiyksikkönä voi olla yksi sana, lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus. (Burns & Grove 2001.)

Analyysiyksiköksi valittiin lausuma, joka voi olla kappale, virke, lause tai lauseen osa. Aineistot tulostettiin paperiversioksi, jotka luettiin moneen kertaan. Aineistojen lukeminen vielä kirjoitusvaiheen jälkeen vahvisti tutkijoiden käsitystä siitä, millä tavalla analyysi olisi hyvä toteuttaa.

Aineiston pelkistämällä tarkoitetaan sitä, että aineistosta etsitään tärkeitä ilmaisuja, jotka liittyvät tutkimustehtävään. Tutkija ryhmittelee pelkistetyistä aineistosta ne asiat jotka näyttävät kuuluvan yhteen. Pelkistäminen tapahtuu kysymällä aineistolta tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä. (Burns & Grove 2001; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001.) Tässä työssä aineistosta etsittiin vain selkeitä ilmaisuja. Aineistot pelkistettiin merkitsemällä papereihin erivärisiä merkintöjä. Aineistosta löytyneet pelkistetyt ilmaukset kirjattiin yhteen. Aineisto pelkistettiin yksinkertaistamalla ja ilmaisemalla lyhyesti aineistossa esiintyviä lausumia.

Pelkistämisen jälkeen aineisto luokiteltiin eli ryhmiteltiin alaluokkiin, eli näin aineisto käsitteellistyi ja eri luokat tulivat esille. Sitten luokat yhdistettiin tutkittavaa ilmiötä kuvaaviksi kokonaisuuksiksi, samansisältöisistä alaluokista muodosteltiin yhdistelemällä yläluokkia (kompetenssit, oppimiskäsitys ja verkko-opiskelu).

4.3 Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset

Tieteellisessä tutkimuksessa tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvään tieteelliseen toimintaan liittyy aina eettinen ulottuvuus. Tieteellisessä tutkimuksessa ensimmäinen eettistä pohdintaa aiheuttava kysymys on tutkimusaiheen valinta, oikeutus ja merkitys tieteenalalle. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2002.)

Tutkimustyön eettiset kysymykset ovat tärkeitä niissä tieteissä, joissa tutkitaan inhimillistä toimintaa. Tutkimuseettiset kysymykset voidaan jakaa kahteen ryhmään: 1) tiedonhankintaa ja tutkittavien suojaa koskeviin kysymyksiin sekä 2) tutkijan vastuuta ja rehellisyyttä koskeviin normeihin. Tutkijan pitää hankkia riittävästi tietoa aineiston hankintamenetelmästä, ja arvioida omia resurssejaan. Tutkijan eettinen vastuu lähtee jo tutkimuksen suunnittelusta. (Vehviläinen-Julkunen 1998.)

Tässä tutkimustyössä aineistona käytettiin kirjallisia dokumentteja. Opettajaopiskelijat hankkivat tietoa aiheesta ja analyysimenetelmästä kirjallisuudesta. Tässä tutkimusprosessissa raportoitiin sen kaikissa vaiheissa tutkijoiden toimintaa rehellisesti ja avoimesti. Tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa on huomioitu tutkimuseettiset periaatteet.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tämän luvun tehtävänä on selvittää sisällönanalyysin avulla, miten Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arenen määrittelemät yleiset kompetenssit näkyvät Satakunnan ammattikorkeakoulun kahden koulutusohjelman, Hoitotyön ja Liiketoiminnan logistiikan, opetussuunnitelmissa. Samoin tässä luvussa tuodaan esille kyseisiä OPSeja ohjaavat oppimisenäkemykset ja OPSien sisältämät mahdollisuudet verkko-opiskeluun.

OPSien sisältämät kompetenssit käydään läpi siten, että jokaisen kompetenssin kohdalla tuodaan ensin näkyviin Hoitotyön ja sen jälkeen Liiketoiminnan logistiikan OPSin sisältämät viittaukset Arenen määritelmiin. Tällä on pyritty lisäämään vertailtavuutta jokaisen kompetenssin kohdalla erikseen. Sama toteutus tehdään myös osin OPSien oppimiskäsityksiä ja verkko-opetusta koskevien näkemysten kohdalla.

5.1 Yleiset kompetenssit valituissa opetussuunnitelmissa

5.1.1 Itsensä kehittäminen

Hoitotyö

Ammattikorkeakoulutuksesta valmistuvilta edellytetään yhteiskunnan ammattikorkeakoulutukselle asettamien yleisten ammatillisten valmiuksien hallintaa sekä tietyn ammattitoiminnan asiantuntijaosaamista. Satakunnan ammattikorkeakoulun tavoitteena on tukea opiskelijan ammatillista kasvua opiskelijan ammattialan asiantuntijatehtäviin. Tavoitteena on kehittää opiskelijan tulevaisuuden yhteiskunnassa tarvitsemia valmiuksia, joita ovat

- kestävän kehityksen periaatteen soveltaminen kaikessa toiminnassa
- yhteiskunnan muutosten tunnistaminen ja niihin vastaaminen
- yhteiskunnassa tarvittavien vuorovaikutus- ja viestintätaitojen sekä kielellisten taitojen kehittäminen vastaamaan myös kansainvälistyvän yhteiskunnan tarpeisiin

- kyky eettisesti korkeatasoiseen toimintaan, vastuun ottamiseen, kriittiseen ajatteluun, suvaitsevaisuuteen ja tasa-arvoon, ihmisten itsemääräämisen kunnioittamiseen ja hyvään kohteluun.

Itsensä kehittäminen kompetenssi tulee esiin seuraavissa opintojaksokuvauksissa.

Johtaminen ja terveystalous- opintojakso kuvauksessa. ”Opiskelija on oppinut vastaamaan oman toimintansa tehokkuudesta ja taloudellisuudesta. Opiskelija on perehtynyt hoitotyön johtamisen eri tasoihin ja kykenee osallistumaan yksikön johtamiseen yhteistyössä moniammatillisen tiimin kanssa...”

Tiedonhankinta ja opiskelutaidot –opintojakson kuvauksessa: ”Opiskelija on perehtynyt ammattikorkeakouluopiskeluun, kehittänyt oppimistaitojaan ja harjaantunut itsenäiseen työskentelyyn. Hän on tutustunut opetus- ja oppimismenetelmiin, erityisesti verkkopohjaisiin oppimisympäristöihin. Opiskelija tunnistaa tiedon tarpeensa, osaa arvioida ja soveltaa tietoa sekä hankkia tietoa erilaisista tiedonlähteistä”.

Hoitotyössä korostuvia osaamisen alueista itsensä kehittäminen kompetenssiin kuuluvat erityisesti: asiakas/potilaslähtöisyys, eettinen ja arvo-osaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, yhteistyöosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen, monikulttuurinen osaaminen, terveyden edistämisen osaaminen, hoitotyön teoreettinen ja kliininen osaaminen, hoitotyön tutkimus- ja kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen. (Hoitotyön OPS, 2005.)

Liiketoiminnan logistiikka

Satakunnan ammattikorkeakoulun tavoitteena on tukea opiskelijan ammatillista kasvua oman ammattialansa asiantuntijatehtäviin. Tavoitteena on myös kehittää opiskelijan tulevaisuuden yhteiskunnassa tarvitsemia valmiuksia, joita ovat

- kestävän kehityksen periaatteen soveltaminen kaikessa toiminnassa
- yhteiskunnan muutosten tunnistaminen ja niihin vastaaminen
- yhteiskunnassa tarvittavien vuorovaikutus-, viestintä- ja kielellisten taitojen kehittäminen vastaamaan myös kansainvälistyvän yhteiskunnan tarpeisiin

- kyky eettisesti korkeatasoiseen toimintaan, vastuun ottamiseen, kriittiseen ajatteluun, suvaitsevaisuuteen ja tasa-arvoon, ihmisten itsemääräämisen kunnioittamiseen ja hyvään kohteluun.

Koulutusohjelmassa käytettävän Problem Based Learning –metodin (PBL) keskeinen tavoite on tehostaa oppimista oppijoiden itseohjautuvuutta tukemalla. Tässä koulutusohjelmassa integroivana ohjelmana ja itseohjautuvuuden kulmakivenä on viikoittain/joka toinen viikko uuden teeman, aihepiiriin liittyvän tapauksen (stimulus), käsittely ja yritysyhteistyö. Itseohjautuvuutta ja oppimistapojen kehittymistä tuetaan PBL-opetusmenetelmän opetuskäytänteillä. Sekä perus- että erityisesti ammattiopintojen toteutus on opiskelijoita omaehtoiseen opiskeluun, tiedon analysointiin ja ratkaisujen etsimiseen innostava. Tähän pyritään myös opintojen loppuvaiheeseen sijoittuvan yrityssimuloinnin eli harjoitusyrityksessä eri tehtävissä toimimisen avulla, jossa tavoitteena on vielä koota opittu aines kokonaisvaltaiseksi käsitykseksi liiketoiminnasta ja logistiikasta.

Konkreettisesti oppimistapoja ja oman oppimisen kehittämistä koskeva kompetenssi tulee esiin mm. Tiedonhankinta ja opiskelutaidot –opintojakson kuvauksessa: ”Opiskelija on perehtynyt ammattikorkeakouluopiskeluun, kehittänyt oppimistaitojaan ja harjaantunut itsenäiseen työskentelyyn. Hän on tutustunut opetus- ja oppimismenetelmiin, erityisesti verkkopohjaisiin oppimisympäristöihin. Opiskelija tunnistaa tiedon tarpeensa, osaa arvioida ja soveltaa tietoa sekä hankkia tietoa erilaisista tiedonlähteistä.” (Liiketoiminnan logistiikan OPS, 2005)

5.1.2 Eettinen osaaminen

Hoitotyö

Hoitotyön koulutusohjelmassa on merkityksellistä, että tuotettava osaaminen perustuu tutkittuun tietoon ja näyttöön sekä harjaantuminen hoitotyön jatkuvaan kehittämiseen tarvittavaan tutkimus-, kehittämis- ja muutososaamiseen. Sairaanhoidajat toimivat koko ajan muuttuvissa tilanteissa, joissa inhimillisyys, elämän peruskysymykset sekä ristiriitaisuudet hoitomahdollisuuksissa ja voimavaroissa asettavat erityiset vaatimukset eettiselle osaamiselle. Lisäksi

sairaanhoidajalta vaaditaan vastuunottamista, päätöksentekokykyisyyttä, henkistä kestävyyskykyä ja omista voimavaroista huolehtimista.

Sairaanhoidajan toimintaa ohjaavat arvot, eettiset periaatteet ja säädökset. Sairaanhoidajan ammatillisen toiminnan lähtökohtana ovat Suomen terveystieteelliset linjaukset. Hoitotyö perustuu hoitotieteeseen ja hoitotyötä tukeviin muihin (eri) tieteenaloihin. Sairaanhoidajan ammatissa toimiminen edellyttää hoitotyön tiedon ja sille perustuvien taitojen ymmärtämistä ja niiden soveltamista sekä hoitotyön päätöksentekoa. Sairaanhoidaja kehittää itseään koko ajanhoitotyön asiantuntijana. Hän toteuttaa, johtaa ja arvioi näyttöön perustuvaa hoitotyötä sekä vastaa hoitotyön laadusta ja sen kehittämisestä.

Tavoitteena on myös kehittää opiskelijan tulevaisuuden yhteiskunnassa tarvitsemia valmiuksia, joita ovat

- kestävän kehityksen periaatteen soveltaminen kaikessa toiminnassa
- kyky eettisesti korkeatasoiseen toimintaan, vastuun ottamiseen, kriittiseen ajatteluun, suvaitsevaisuuteen ja tasa-arvoon, ihmisten itsemääräämisen kunnioittamiseen ja hyvään kohteluun.

Eettisen osaamisen kompetenssi tulee esiin seuraavassa opintojaksokuvauksessa:

Hoitotyön etiikka: ”Opiskelija tuntee hoitotyötä ohjaavat arvot ja periaatteet ja osaa toimia niiden mukaisesti. Opiskelija tuntee ammattiinsa liittyvän eettisen vastuun ja noudattaa potilaiden oikeuksia koskevaa lainsäädäntöä. Opiskelija osaa tunnistaa eettistä pohdintaa vaativia tilanteita ja osaa etsiä niihin ratkaisukeinoja sekä on harjaantunut eettisessä päätöksenteossa. Opintojakson asiakokonaisuudet: ihmisoikeudet; etiikka tieteenalana; eettinen ongelmanratkaisu; terveydenhuollon lainsäädäntö; tietosuoja hoitotyössä; potilaan ja hoitajan oikeudellinen asema; ammattietiikka, sairaanhoidajan eettiset ohjeet, hoitotyön periaatteet ja arvoperusta; eettiset ongelma-alueet hoitotyössä”

Eettisen osaamisen kompetenssi tulee näkyviin useissa eri OPSin osissa. Eettinen osaaminen on yksi sairaanhoidajan tärkeimmistä osaamisalueista. Sairaanhoidaja osaa oman alansa arvoperustan ja hän osaa toimia ammattieettisesti akillisesti muuttuvissa tilanteissa. Miten sairaanhoidaja toimii vastuullisesti ja eettisesti

sairaanhoidaja työssään? Sairaanhoidajan opintoihin kuuluu 75 op ohjattua harjoittelua, yksi harjoittelun arviointi kohteista on opiskelijan ammattietiikka.

Hoitotyössä korostuvia osaamisen alueista eettinen osaaminen kompetenssiin kuuluvat erityisesti: asiakas/potilaslähtöisyys, eettinen ja arvo-osaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, yhteistyöosaaminen, monikulttuurinen osaaminen, terveyden edistämisen osaaminen, hoitotyön teoreettinen ja kliininen osaaminen, hoitotyön tutkimus- ja kehittämisosaaminen.

Liiketoiminnan logistiikka

Eettisen osaamisen kompetenssi tulee näkyviin useissa eri OPSin osissa. Se on läpikäyvä periaate monissa teemoissa ja on yksittäisten opintojaksojen osa. Perusopinnoissa tavoitteeksi mainitaan, että opiskelija omaksuu yrittäjyyden ydinasiat. Hän perehtyy työelämän pelisääntöihin ja erityisesti logistiikka-alaan ja sen ammattitaitovaatimuksiin. Hän oppii liiketoiminnan ja logistiikan prosessiluonteen ja tutustuu toimintaympäristöjen vaikutuksiin yritystoimintaan.

Heti opintojen alkuvaiheessa tavoitteeksi asetetaan, että opiskelija omaksuu yhteistoiminnalliset työtavat sekä valmentautuu toimimaan tuloksellisessa tiimityössä. Samoin oppimistulokseksi määritellään, että opiskelijalla on yrittäjyyden ja yritystoiminnan perustiedot. Hän ymmärtää yrityksen toiminnan kokonaisuutena ja arvoketjuna, yrittäjyyden merkityksen yhteiskunnalle sekä sisäisen yrittäjyyden merkityksen itselleen ja organisaatiolle. OPSiin sisältyvän näkemyksen mukaan opiskelija on kehittänyt oikeudellista ajatteluaan. Hän osaa vertailla eri yritysmuotoja ja siirtää yritystoimintaa säätelevän normien vaatimukset käytännön toiminnoiksi.

Kestävän kehityksen osalta erityishuomion saa Green logistics –opintojakso, jonka tavoitteeksi asetetaan: The student has learnt concepts, strategies and solutions of solving environmental problems, especially problems of waste avoidance and utilisation in logistics considering a system oriented viewing.

5.1.3 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen

Hoitotyö

Tavoitteena on kehittää opiskelijan tulevaisuuden yhteiskunnassa tarvitsemia valmiuksia, joita ovat

- yhteiskunnassa tarvittavien vuorovaikutus- ja viestintätaitojen sekä kielellisten taitojen kehittäminen vastaamaan myös kansainvälistyvän yhteiskunnan tarpeisiin

Hoitotyön koulutusohjelman viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen kompetenssi tulee esiin seuraavassa opintojaksokuvauksessa:

Viestintätaidot: ”Opiskelijalla on kokonaiskuva viestintätapahtumasta ja siinä vaikuttavista tekijöistä. Hän kykenee tilanteen mukaiseen ilmaisuun sekä kehittää suomen kielen kirjallisia ja suullisia viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan. Opintojakson asiakokonaisuudet: viestintäprosessi, asiatekstin laadinta; kielenhuolto; puheviestintätilanteet ja niissä toimiminen.”

Sairaanhoitajan ammatissa viestintä- ja vuorovaikutus osaaminen ovat keskeisiä elementtejä hoitotyön onnistumiseksi. Hoitajan tulee kyetä toisten kuuntelemiseen sekä asioiden erilaisiin esittämistyyliihin. Sairaanhoitajan tulee osata työskennellä yhdessä toisten kanssa minialaisissa työtiimeissä. Hoitotyössä korostuvia osaamisen alueista viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen kompetenssiin kuuluvat erityisesti: asiakas/potilaslähtöisyys, opetus- ja ohjaamisosaaminen, yhteistyöosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen, monikulttuurinen osaaminen, terveyden edistämisen osaaminen, hoitotyön teoreettinen ja kliininen osaaminen, hoitotyön tutkimus- ja kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen.

Liiketoiminnan logistiikka

Koulutusohjelman OPSin perustana toimiva PBL-oppimisfilosofia sisältää laajan viestinnällisen ulottuvuuden, jossa opiskelija oppii tietojen ohella viestinnällisiä meta-taitoja. PBL:n avulla OPS ottaa huomioon koko viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen kompetenssin. Oppimisprosessin aikana opiskelija tottuu käyttämään alalleen tyypillisiä viestintämenetelmiä, ymmärtää ryhmä- ja

tiimityöskentelyn periaatteet, kykenee asioiden kirjalliseen ja suulliseen esittämiseen ja osaa myös käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa omassa työssään.

Yksittäisten opintojaksojen sisällöissä viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen tulee esiin selkeästi rajattuna mm. seuraavasti:

- Opiskelijalla on kokonaiskuva viestintätapahtumasta ja siinä vaikuttavista tekijöistä. Hän kykenee tilanteen mukaiseen ilmaisuun sekä kehittää suomen kielen kirjallisia ja suullisia viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.
- Opiskelija ymmärtää tietojenkäsittelyn merkityksen tietoyhteiskunnassa ja tuntee tietojenkäsittelyn keskeisen käsitteistön. Opiskelija osaa käyttää mikrotietokonetta, sen oheislaitteita ja sovellusohjelmia monipuolisesti. Opiskelija hallitsee tietoverkkojen käytön.
- Opiskelija on perehtynyt yrityksissä käytössä oleviin yleisimpiin ohjelmistokokonaisuuksiin. Opiskelija on perehtynyt yrityksen erilaisiin liiketoimintatilanteisiin ja niihin liittyviin viesteihin.
- The student knows transportation and international logistics terminology and can use it in different contexts like personal communications, negotiations, contracts and documentation.
- Opiskelija hallitsee tavallisimmat yrityksen kansainväliset viestintätilanteet.
- Opiskelija selviää työelämän erilaisista ulkoisista ja sisäisistä viestintätilanteista sekä suullisesti että kirjallisesti kunkin tilanteen erikoisvaatimukset huomioon ottaen, asiakokonaisuuksina esitykset konferensseissa, lehdistötilaisuuksissa ja yritysten sisäisissä tilaisuuksissa sekä raporttien, vuosikertomusten, ohjeistusten ja lehdistötiedotteiden laatiminen.

5.1.4 Kehittämistoiminnan osaaminen

Hoitotyö

Sosiaali- ja terveysministeriön kansallisen tavoite- ja toimintaohjelman 2004 – 2007 Terveyttä ja hyvinvointia näyttöön perustuvalla hoitotyöllä (2003:18) tuottamat haasteet huomioidaan hoitotyön koulutusohjelman opetussuunnitelmassa. Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän tehtävänä oli uudistaa vuonna 1997 ilmestynyt hoitotyön ensimmäinen kansallinen strategia. Uudessa ohjelmassa tavoitteena on tukea väestön terveyttä ja hyvinvointia tehostamalla hoitotyön osaamista ja lisäksi parantamalla hoitotyön vaikuttavuutta. Sosiaali- ja terveysministeriö tukee tällä ohjelmalla käytännön kehittämistä osana Terveys 2015 -kansanterveysohjelman ja terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamista koskevan kansallisen hankkeen toimeenpanoa. Ohjelmien keskeiset tavoitteet liittyvät terveystalouden saatavuuden ja toimivuuden parantamiseen sekä kansanterveystyön vahvistamiseen. Terveyspolitiikan pitkän aikavälin tavoitteet ja keskipitkän aikavälin toimenpiteet vaikuttavat myös hoitotyön toimintatapojen ja rakenteiden uudistamiseen sekä sairaanhoitajan osaamisen kehittämiseen. Kansallisten ohjelmien ohella hoitotyön ohjelman lähtökohtina ovat Maailman terveysjärjestön WHO:n hoitotyön vahvistamista koskevat päätöslauselmat ja kehittämissuunnitelmat.

Tavoitteena on myös kehittää opiskelijan tulevaisuuden yhteiskunnassa tarvitsemia valmiuksia, joita ovat

- kestävän kehityksen periaatteen soveltaminen kaikessa toiminnassa
- yhteiskunnan muutosten tunnistaminen ja niihin vastaaminen
- yhteiskunnassa tarvittavien vuorovaikutus- ja viestintätaitojen sekä kielellisten taitojen kehittäminen vastaamaan myös kansainvälistyvän yhteiskunnan tarpeisiin

Kehittämistoiminnan osaaminen kompetenssi tulee esiin seuraavissa opintojaksoissa:

Johtaminen ja terveystalous: ”... Opiskelijalla on yrittäjyyden ja yritystoiminnan perustiedot. Hän ymmärtää yrityksen toiminnan kokonaisuutena ja arvoketjuna,

yrittäjyyden merkityksen yhteiskunnalle ja sisäisen yrittäjyyden merkityksen itselleen ja organisaatiolle.”

Harjoittelu projektissa: Opiskelija tuntee sosiaali- ja terveystalouden palvelujärjestelmän ja on harjaantunut soveltamaan tietojaan projektissa työskentelyyn. Asiakokonaisuudet: projektin suunnittelu, toteutus ja arviointi ryhmässä.

Kehittämistoiminnan osaaminen on sairaanhoitajalle tärkeää, jotta hän osaa hankkia ja käsitellä alan tietoa sekä että hän kykenee kriittiseen tiedon arviointiin ja kokonaisuuksien hahmottamiseen. Hoitotyössä korostuvia osaamisen alueista kehittämistoiminnan osaaminen kompetenssiin kuuluvat erityisesti: asiakas/potilaslähtöisyys, eettinen ja arvo-osaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, yhteistyöosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen, terveyden edistämisen osaaminen, hoitotyön teoreettinen ja kliininen osaaminen, hoitotyön tutkimus- ja kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen.

Liiketoiminnan logistiikka

OPS määrittelee kehittämistoiminnan osaamisvaatimukset mainiten, että yhteiskunnan ja työelämän muutokset lisäävät logistisen ajattelun sisäistäneiden ja laaja-alaisiin logistisiin tehtäviin kykenevien tarvetta.

OPSin määrittelyn mukaan työelämä tarvitsee tekijöitä, joiden toiminnan lähtökohtia ovat

- asiakaslähtöisyys ja lisäarvon tuottaminen
- yrityksen toiminnan kokonaisuuden ymmärtäminen; tähän logistiikka antaa hyvät valmiudet, koska se on organisaatioiden eri funktioiden läpi kulkeva prosessi; tätä taitoa tarvitaan myös yrittäjänä toimimisessa
- kustannustehokkuus ja hyvä tiedonhallinta; logistiikan koulutusohjelman ydinaluetta on toiminnan taloudellisuus ja niiden taitojen oppiminen, joiden avulla saadaan pääomien kierto paremmaksi ja ostettavien materiaalien ja palvelujen hinnat optimaalisiksi
- laadukas toiminta, jossa keskeisenä ovat hyvällä logistisella toteutuksella aikaansaavat tekijät, kuten luotettavuus ja toimitustäsmällisyys

- globaali ajattelu ja toiminta ydinosaamiseensa keskittyvässä, verkottuvassa, yhteistyöhakuisessa ja jot-periaatteella toimivassa liiketoimintaympäristössä; nämä ovat keskeisiä kilpailukykytekijöitä, jotka vaativat pitkälle menevää logistista osaamista ja toisaalta toteutuessaan lisäävät logististen palvelujen kysyntää
- uusien mahdollisuuksien nopea hyödyntäminen.

Koulutusohjelman teemoissa toistuvana oppimistavoitteena on, että opiskelija ymmärtää kannattavuuden merkityksen yrityksen kilpailukyvyille ja yritystoiminnan eri osa-alueiden tapahtumien merkityksen yrityksen tulokseen. Samoin läpikäyväksi tavoitteeksi on asetettu se, että opiskelija osaa analysoida logistiikan nykytilaa eri toimialoilla, visioida tulevaa kehitystä ja asettaa tavoitteita. Opiskelija osaa myös näiden tavoitteiden pohjalta laatia suunnitelman yrityksen logistiikkastrategioiksi ja niiden toteuttamiseksi.

Eriytynen huomio OPSissa on kiinnitetty projektimuotoisen toiminnan oppimiseen. Koulutusohjelman eräs keskeinen osa on yrityssimulaatio, jossa opiskelijat työskentelevät itse perustamassaan yrityksessä, laativat sen liiketoimintasuunnitelman, solmivat asiakas- ja toimittajakontakteja sekä kotimaahan että ulkomaille ja hoitavat tavarahankinnoista ja -toimituksista aiheutuvia kuljetustehtäviä, osallistuvat tuotannonsuunnitteluun ja -ohjaukseen, hoitavat taloushallinnon tehtävät ja perehtyvät yritysverotukseen sekä hoitavat toimistorutiinit ja henkilöstöhallinnon tehtävät.

5.1.5 Organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen

Hoitotyö

Sosiaali- ja terveysalan työn/ammattien yhteiskunnallisena tehtävänä on terveyden, toimintakykyisyyden ja sosiaalisen turvallisuuden ylläpitäminen ja edistäminen sekä sairauksien ennalta ehkäiseminen ja sairauksien hoito. Hoitotyön koulutuksen tavoitteena on, että valmistuttuaan sairaanhoitaja-opiskelija osaa toimia sekä itsenäisesti että moniammatillisissa työryhmissä hoitotyön asiantuntijana ja osaa kehittää sosiaali- ja terveysalaa. Sairaanhoitajilta terveysalan ammatinharjoittajina edellytetään monitasoista ja monikulttuurista osaamista, joka pohjaa

terveydenhuollossa yleisesti hyväksytyihin arvoihin, toimintaperiaatteisiin ja toiminnan painotuksiin. Lisäksi sairaanhoitajilla tulee olla perusvalmiudet toimia normaaliajan erikoistilanteissa ja poikkeusoloissa.

Sairaanhoitaja on hoitotyön asiantuntija, jonka tehtävä yhteiskunnassa on tukea yksilöitä, perheitä ja yhteisöjä määrittämään, saavuttamaan ja ylläpitämään terveyttään muuttuvissa oloissa ja eri terveyden- ja sosiaalihuollon toimintaympäristöissä. Sairaanhoitaja toteuttaa ja kehittää hoitotyötä, joka on samanaikaisesti sekä terveyttä edistävää ja ylläpitävää, sairauksia ehkäisevää ja parantavaa että kuntouttavaa. Sairaanhoitaja toimii itsenäisesti hoitotyön asiantuntijana hoitaessaan potilaita ja sairaanhoitaja toteuttaa samalla lääkärin ohjeiden mukaista potilaalle määrättyä lääketieteellistä hoitoa. Sairaanhoitaja tukee ja ohjaa eri elämänvaiheissa olevien ihmisten ja yhteisöjen voimavaroja. Hän auttaa ihmistä kohtaamaan sairastumisen, vammautumisen ja kuoleman. Sairaanhoitaja toimii yhteistyössä eri ammattiryhmien kanssa.

Organisaatio- ja yhteiskuntaosaamisen kompetenssi tulee esiin seuraavassa opintojaksokuvauksessa:

Työelämä tietous: ”Oppimistulokset: Opiskelija tuntee työoikeuden ja työmarkkinatoiminnan perusteet. Hän on perehtynyt työterveyteen ja työturvallisuuteen. Opiskelija hallitsee perustiedot työnhakuun liittyvistä asioista. Opintojakson asiakokonaisuudet: keskeinen työlainsäädäntö ja työmarkkinasopimukset, työn ympäristöhaitat ja kuormittavuustekijät; työnhaun perustiedot.”

Sairaanhoitajan tulee tuntea työelämän toimintatavat ja osata toimia työyhteisössä. Hoitotyön opinnoissa harjoittelussa opiskelija saa tutustua moniin eri terveydenhuollon organisaatioihin. Hoitotyössä korostuvia osaamisen alueista organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen kompetenssiin kuuluvat erityisesti: asiakas/potilaslähtöisyys, eettinen ja arvo-osaaminen, yhteistyöosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen, monikulttuurinen osaaminen, terveyden edistämisen osaaminen, hoitotyön teoreettinen ja kliininen osaaminen, hoitotyön tutkimus- ja kehittämisaosaaminen sekä johtamisaosaaminen.

Liiketoiminnan logistiikka

OPS asetetaan yhteiskunnalliseen kontekstiin toteamalla, miten logistisen osaamisen tarvetta kasvattaa edelleen myös siirtyminen tietoyhteiskuntaan, jonka myötä kasvavat toimialat ovat ns. verkostotoimialoja. Niille on ominaista suuruuden ekonomia sekä tuotannon että kulutuksen taholla. Tekninen kehitys on monilla verkostotoimialoilla nopeaa ja arvaamatonta ja vaikeasti ennakoitavien rakenteellisten muutosten todennäköisyys kasvaa. Tämä asettaa suuria vaatimuksia sopeutumiskyvylle ja joustavuudelle niin koko yhteiskunnan, yritysten kuin yksilöidenkin tasolla. Tavoitteena on, että Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelmasta valmistuva pystyy toimimaan verkottuneessa toimintaympäristössä ja hoitamaan sekä kehittämään luonteeltaan taloudellisesti teknisiä ja nopeasti kansainvälistyviä logistisia toimintoja ja prosesseja.

OPSissa edellä mainitut yhteiskunnalliset osaamisvaatimukset on sijoitettu useisiin yksittäisiin opintojaksoihin osaksi laajempaa teemaa. Organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen on asetettu oppimistavoitteiksi mm. seuraavilla tavoilla:

- Opiskelija tuntee työoikeuden ja työmarkkinatoiminnan perusteet. Hän on perehtynyt työterveyteen ja työturvallisuuteen. Opiskelija hallitsee perustiedot työnhakuun liittyvistä asioista. Asiakokonaisuuksina ovat keskeinen työlainsäädäntö ja työmarkkinasopimukset, työn ympäristöhaitat ja työn kuormittavuustekijät; työnhaun perustiedot.
- Opiskelijalla on yrittäjyyden ja yritystoiminnan perustiedot. Hän ymmärtää yrityksen toiminnan kokonaisuutena ja arvoketjuna, yrittäjyyden merkityksen yhteiskunnalle sekä sisäisen yrittäjyyden merkityksen itselleen ja organisaatiolle.
- Opiskelija on omaksunut ne tiedot ja taidot, joita menestyksensä johtamisessa tarvitaan yritystoiminnan eri aloilla. Asiakokonaisuuksina ovat yrityksen organisoituminen ja työnjako; toiminnot ja prosessit; johtamisen perusteet ja prosessijohtaminen; tietämyksen hallinta; henkilöstöhallinto.
- Opiskelija tuntee kansantaloudelliset peruskäsitteet, Suomen kansantalouden rakenteen ja eri kokonaissuureiden vaikutukset yritysten ja yhteiskunnan toimintaan. Opiskelija tunnistaa kansainvälisten markkinoiden vaikutukset kotimaan talouteen.

5.1.6 Kansainvälisyysosaaminen

Hoitotyö

Hoitotyön koulutusohjelmassa huomioidaan, mitä on säädetty terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/94) ja asetuksessa (564/94). Koulutus täyttää EU-direktiivien 77/452/ETY, 77/453/ETY, 89/48/ETY ja 89/595/ETY vaatimukset. Terveydenhuollon oikeusturvakeskus vastaa sairaanhoitajien (AMK) laillistamisesta.

Tavoitteena on myös kehittää sairaanhoitaja-opiskelijan tulevaisuuden yhteiskunnassa tarvitsemia valmiuksia, joita ovat

- yhteiskunnassa tarvittavien vuorovaikutus- ja viestintätaitojen sekä kielellisten taitojen kehittäminen vastaamaan myös kansainvälistyvän yhteiskunnan tarpeisiin

Kansainvälisyysosaamisen kompetenssi tulee esiin seuraavissa opintojaksokuvauksissa:

Monikulttuurinen hoitotyö ja työyhteisö: ”Opiskelija tietää sosiaalipoliittiset tavoitteet, arvot ja menetelmät. Hän tietää kulttuurin monimuotoisuuden haasteet kansallisesti ja kansainvälisesti. Opintojakson asiakokonaisuudet: sosiaalipoliittikan arvot ja tavoitteet; köyhyys, syrjäytyminen, tasa-arvo; kulttuurin käsite, erilaisuus ja samanlaisuus; sopeutuminen uuteen kulttuuriympäristöön; maahanmuuttopolitiikka ja -lainsäädäntö; kansainvälinen hoitotyö.”

Englanti: ”Opiskelija on saavuttanut ammattikorkeakoululainsäädännön edellyttämän vieraan kielen taidon. Opiskelija selviytyy englannin kielellä luontevasti suullisissa ja kirjallisissa kielenkäyttötilanteissa sekä työssä että vapaa-aikana sekä hallitsee kielen perusrakenteet, yleissanaston ja ko. koulutusalan keskeisen sanaston. Opintojakson asiakokonaisuudet: yleissanaston ja työelämässä tarvittavan ammattisanaston kartuttaminen ja aktivoiminen sekä suullisessa että kirjallisessa viestinnässä; ko. koulutusalan ajankohtaisiin teemoihin perehtyminen tekstien ja kirjallisten töiden kautta.”

Hoitotyössä korostuvia osaamisen alueista kansainvälisyysosaaminen kompetenssiin kuuluvat erityisesti: asiakas/potilaslähtöisyys, eettinen ja arvo-osaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, yhteistyöosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen, monikulttuurinen osaaminen, terveyden edistämisen osaaminen, hoitotyön teoreettinen ja kliininen osaaminen sekä hoitotyön tutkimus- ja kehittämisosaaminen.

Liiketoiminnan logistiikka

Kansainvälinen ja verkostoitunut toimintaympäristö näkyvät OPSissa voimakkaana painotuksena. OPS toteutetaan osin vieraskielisenä, mikä sinänsä kattaa suuren osan tämän alueen kompetenssista. OPSin englanninkielisen osion tavoitteeksi asetetaan:

It is the aim of a logistician to organize the flow of goods and information throughout the network of business partners. One can say that the whole world is open to you. Although the basic operations in the field of logistics are the same it is important to keep in mind, that logistics in international trade is very much regulated by documentation and international rules. Therefore many companies have decided to outsource the activities linked to the flow of goods and information within the network. Logistics integrators are introduced to the logistics business to make the supply chain even more effective.

Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelmassa vaihtoehtoisilla kieliopinnoilla (12 op) tavoitellaan logistiikan eri ammateissa tarvittavaa riittävän laajaa suullista ja kielellistä vieraiden kielten taitoa. Vaihtoehtoisiin vieraisiin kieliin on valittava opintoja vähintään kahdesta kielestä.

Asetuksen vaatimat kielet (AVK) englanti ja ruotsi sisältyvät perusopintoihin. Lisäksi opiskelija hankkii vähintään kahdesta vieraasta kielestä liiketoiminnan logistiikan eri tehtävissä tarvittavan kielitaidon.

OPSin kielitaitoa koskevana kompetenssitavoitteena on, että opiskelija on saavuttanut ammattikorkeakoululainsäädännön edellyttämän vieraan kielen taidon. Tavoitteena on, että opiskelija selviytyy englannin kielellä luontevasti suullisissa ja kirjallisissa kielenkäyttötilanteissa sekä työssä että vapaa-aikana sekä hallitsee kielen perusrakenteet, yleissanaston ja ko. koulutusalan keskeisen sanaston.

Koulutusohjelmassa on useita määräytyksiä, jotka liittyvät osaamiseen kansainvälisessä toimintaympäristössä. Opiskelijan tulee olla perehtynyt eri kuljetusmuotoihin ja osata laatia yrityksen jakelusuunnitelma ja valita kuljetustehtävään taloudellisin reitti ja kuljetustapa. Samoin tässä toimintaympäristössä opiskelijan tulee hallita verkostorakenteet ja kolmannen osapuolen logistiikka sekä sähköisen kaupankäynnin logistiikka. Kansainvälisten tietolähteiden osalta OPS asettaa oppimistavoitteeksi keskeiset osat kuljetuslainsäädäntöä ja eri osapuolten velvoitteet ja vastuut sekä kuljetussopimukset. Asiakokonaisuuksina ovat mm. maa-, meri-, rautatie- ja ilmakuljetuslainsäädäntö sekä kuljetusalan alihankintaa, välittäjiä ja huolintaa koskeva säännöstö ja sopimukset.

Englanninkielinen osa OPSia painottaa liiketoiminnan ja logistiikan kansainvälistä ulottuvuutta. Oppimistavoitteina ovat mm.

- The student is familiar with the procedures and practises in international trade, especially in import operations.
- The student has learnt how international transport markets function, how to sell/buy transportation and other logistics services and how to manage transportation and other international logistics operations.
- The student knows transportation and international logistics terminology and can use it in different contexts like personal communications, negotiations, contracts and documentation.

5.2 Oppimiskäsitys valituissa opetussuunnitelmissa

Hoitotyö ja liiketoiminnan logistiikka

Satakunnan ammattikorkeakoulun pedagoginen ajattelu ja toiminta ovat oppija- ja työelämälähtöistä. Mielekkäällä oppimisympäristöllä tuetaan oppimista ja kehittymistä sekä työelämän tarpeiden edellyttämää monialaisen osaamisen saavuttamista.

Pedagogisen toiminnan perustana ovat

- humanistinen ihmiskäsitys
- kehittyvä tiedonkäsitys
- konstruktivistinen oppimiskäsitys

Humanistisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on

- vapaa, valintoja tekevä ja vastuullinen tekemistään valinnoista
- kehittyvä, sosiaalinen ja vuorovaikutukseen pyrkivä
- ihmisenä arvokas ja mielipiteiltään kunnioitettava

Kehittyvälle tiedonkäsitykselle on ominaista korostaa

- tiedon soveltamisen tärkeyttä sekä todellisuuden ja sitä koskevan tiedon kehittyvää luonnetta
- oma-aloitteista tiedon hankintaa ja käsittelyä
- kriittistä suhtautumista vallitseviin käytäntöihin ja tietolähteisiin
- laajojen asiakokonaisuuksien hallintaa
- tietojen ja taitojen integroitumista ammatilliseksi osaamiseksi
- tiedon arvostamista itsessään

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan

- oppiminen on yksilön ja ympäristön välinen vuorovaikutteinen prosessi, jossa oppiminen tapahtuu
- oppija rakentaa valikoiden, tulkiten ja toiminnastaan saamansa palautteen avulla kuvan ympäröivästä todellisuudesta ja itsestään tämän todellisuuden osana

- uuden oppiminen on todellisuuden uudelleen hahmottamista ja rakentamista jo olemassa olevan tiedon pohjalta

Opetus- ja oppimisprosessissa korostetaan

- oppijan itseohjautuvuutta ja pohtivaa oman oppimisen arviointia
- oppimista aktiivisen oppijan ja dynaamisen oppimisympäristön välisenä vuorovaikutuksena
- opettajuutta, jossa tärkeää on asiantuntemuksen lisäksi kyky ottaa huomioon oppijan ja ryhmän kehitykselliset vaiheet
- tulevaisuuden asiantuntijuutta, taitoa toimia ja kehittyä moniammatillisissa ja monikulttuurisissa yhteistyösuhteissa sekä kykyä kantaa eettistä ja moraalista vastuuta ammatillisesta toiminnasta yksilönä, yhteisöllisesti ja kansainvälisesti
- kestävän kehityksen periaatetta, jossa eettisesti kestävä harkinta johtaa yhteistyön ja yhteistyökyvyn merkityksen ymmärtämiseen sekä luonnon ja ihmisen elinmahdollisuuksien säilymiseen sekä ihmisen tämän päivän tarpeiden huomioon ottamiseen vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia
- monialaiset valinnat mahdollistavaa oppimisympäristöä, joustavia opetusjärjestelyjä, korkeatasoisia kirjasto- ja tietopalveluja, opetusmenetelmien monipuolisuutta sekä työelämää luonnollisena oppimisympäristönä.

Hoitotyö

Oppimisprosessissa keskeisinä tekijöinä ovat sekä sairaanhoitaja-opiskelijan että ryhmän aktiivisuus ja itseohjautuvuus. Itseohjautuvassa oppimisessä korostuu oppijan oma aktiivisuus ja vastuu omasta oppimisestaan sekä kyky määritellä oma oppimistarpeensa, hakea ja valita tietoa, arvioida tietolähteitä kriittisesti sekä kyky soveltaa ja arvioida oppimistaan.

Opiskelijan oppiminen voi toteutua koulutuksessa myös pohjautuen ongelmaperustaiseen oppimiseen. Tällöin työskentely ryhmissä on ongelmaperustaisen oppimisen ydin. Koulutuksen aikana oppija kehittää

ryhmätöitä ja siten, että hän pystyy käsittelemään, ymmärtämään ja kehittämään tietojansa yhteistyössä toisten kanssa. Ryhmätöskentelyn avulla kehitetään samalla taitoja toimia verkottuneissa ja monikulttuurisissa kansallisissa ja kansainvälisissä hoitotyön toimintaympäristöissä sekä kriittistä ajattelua ja perustelevaa keskustelua. Jatkuva arviointi kuuluu ongelmaperustaiseen oppimiseen.

Opettaja kehittää oppimisympäristöä, ohjaa oppimisprosesseja, tutoroi, opettaa, ohjaa opiskeluprojekteja ja hoitaa työelämäyhteyksiä. Kontaktiopetuksen määrä ja ryhmäkoko vaihtelevat käytettyjen työskentelytapojen ja työskentelymenetelmien mukaan. Pienryhmäopetuksen merkitys korostuu keskeisissä ammatin oppimiseen liittyvissä eri sisältöalueissa. Opintokokonaisuuksien sisällä olevat opintojaksot on mahdollista toteuttaa useamman opintojakson kokonaisuuksina, jolloin keskeistä on tiimiopetus ja opettajien välinen yhteistyö. Osa opetuksesta voidaan toteuttaa verkko-oppimisympäristössä. Verkko-opetuksen lisäämiseen kiinnitetään huomiota opetusministeriön vaatimusten mukaisesti.

Hoitotyö perustuu hoitotieteeseen ja hoitotyötä tukeviin muihin tieteenaloihin. Ammatissa toimiminen edellyttää sairaanhoitajalta hoitotyön tiedon hallintaa ja sille perustuvien taitojen osaamista ja soveltamista sekä hoitotyön päätöksentekoa. Hoitotyön koulutusohjelmassa korostetaan tiedon soveltamisen tärkeyttä ja tiedon muuttuvaa luonnetta. Ajanmukainen tieto on lähtökohtana hoitotyön asiantuntijana toimimiselle ja se antaa mahdollisuuden vallitsevien käytäntöjen arvioimiselle. Tiedot ja taidot integroituvat ammatilliseksi osaamiseksi, tulevaisuuden asiantuntijuudeksi, jossa keskeistä on taito toimia ja kehittyä moniammatillisessa ja monikulttuurisessa yhteistyössä muuttuvassa ympäristössä. Tuleva hoitotyöntekijä kehittää itseään hoitotyön asiantuntijana. Ammatillinen osaaminen edellyttää kykyä ja halua motivoitua ja sitoutua jatkuvaan oppimiseen ja itsensä kehittämiseen, sekä kykyä kantaa eettistä ja moraalista vastuuta ammatillisesta toiminnasta yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan eri tasolla.

Liiketoiminnan logistiikka

Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelman pedagogiset erityispiirteet muodostavat edellä mainitut humanistinen ihmiskäsitys, kehittyvä tiedonkäsitys ja konstruktivistinen oppimiskäsitys. Tämän koulutusohjelman pedagogisen

toteutustavan keskeinen tekijä on käsitys siitä, että tietoa ei voi siirtää, vaan oppiminen tapahtuu parhaiten siten, että jokainen työstää uudet asiat itse aikaisempiin tietoihinsa pohjautuen. Myös teoritieto ymmärretään ja se jää parhaiten mieleen, kun se opiskellaan käytännön esimerkkien yhteydessä.

Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelma toteutetaan ongelma-perustaista (Problem Based Learning, PBL) oppimisfilosofiaa ja konstruktivistista oppimiskäsitystä noudattaen. Toteutus on nk. hybridimalli, jota voidaan kutsua myös teemalähtöiseksi tai projektorientoituneeksi oppimiseksi (Project Oriented Learning, POL).

Ongelma-perustaisessa oppimisessä:

- lähdetään avoimesti määritellyistä ongelmista (tapaukset/stimulukset), joihin ei ole olemassa kaavamaisia ratkaisuja
- tieto rakennetaan sosiaalisesti ryhmässä, jossa tärkeää on asiantuntijuuden jakaminen
- opettaja on tutorin roolissa, jossa hän tukee ryhmätoimintaa sekä ymmärryksen ja tiedon etsinnän prosesseja
- oppimisen tavoitteita:
 - sisällön oppiminen kokonaisuuksina (teemat)
 - ongelmien näkemisen, kysymysten esittämisen ja niiden ratkaisutaidot
 - tiedonhankintataidot
 - yhteistyötaidot (tutorryhmissä toimiminen)
 - itseohjautuvan oppimisen taidot
 - oman oppimisen arvioinnin taidot
- tiedon ankkurointi
 - liiketalouden ja logistiikan aihealueisiin yleensä (substanssiaineet) ja erityisesti partneryritysten tilanteisiin
 - opiskelijoiden omiin kokemuksiin ja aikaisemmin opittuun tietoon
- oppiminen tarkoittaa opiskelijan sitoutumista asteittaisesti syvenevään oppimisprosessiin
- opettajan tehtävänä on tukea opiskelijan kehittymistä logistiikan asiantuntijaksi.

5.3 Verkko-opiskelu valituissa opetussuunnitelmissa

Hoitotyö

Verkko-opiskelu kehittyy ja verkko-opiskelun mahdollisuudet SAMK:ssa kehittyvät koko ajan. Opiskelu verkossa on tieto- ja viestintätekniiikan mahdollistama yhteistoiminnallinen ja yksilöllisesti mukautuva toimintatapa. Opiskelu on paikan ja ajan kannalta joustava. Verkossa opiskeleminen vaatii opiskelijan aktiivisuutta ja vastuunottamista oppimisestaan. Virtuaalinen oppimisolusta sisältää verkko-opinnoissa tarvittavaa teoriaa (esimerkiksi hoitotyön koulutusohjelmassa on kaikilla ryhmillä kaksi verkko oppimisympäristöä, eli teoria virtuaalia ja harjoittelun virtuaalia), tehtäviä, testejä, keskustelufoorumien sekä mahdollisesti myös tentin. Oppimisolustassa on siis lähes kaikki materiaali, mitä verkko-opiskelija opintojaksolla tarvitsee. SAMK:ssa on käytössä myös nettimeuvoteluohjelma TeamSpeak. (<http://www.samk.fi/opiskeluverkossa/>.) SAMKissa käytettävät verkko-oppimisolustat: Virtuaalia, koko SAMK; R5, Tekniikka ja Merenkulku sekä Moodle, Liiketalous, Tekniikka ja Merenkulku.

Opiskelu verkossa voi olla:

- verkko-oppimistehtävien tekeminen ja muiden opiskelijoiden tehtäviin tutustuminen
 - kirjaston tietokannoista löytyvän materiaalin opiskelu
 - www-sivun materiaalin opiskelu
 - verkkotestit
 - foorumikeskustelut
 - tiimityöskentely verkossa tai opettaja ohjaa opiskelua.
- (<http://www.samk.fi/opiskeluverkossa/>.)

Liiketoiminnan logistiikka

Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelmassa on vuodesta 2000 lähtien kehitelty oppimisympäristöä, jossa hyödynnetään PBL:ssä käytettyjä oppimiskäytänteitä, virtuaalisia oppimisympäristöjä sekä oppilaitosten ja yritysten välisiä yhteistyöverkostoja. Koulutusohjelman kullakin vuosikurssilla on Satakunnan ammattikorkeakoulun virtuaalisessa oppimisympäristö Virtualiassa oma oppimisolustansa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivista tutkimusta tulee arvioida sen omista lähtökohdista. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole tuottaa yleistyksiä, vaan tutkimuksella pyritään ymmärtämään tutkittavien kokemusmaailmassa syntyneitä kokemuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2003.) Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkijat kykenevät perustelemaan tutkimukselliset ratkaisunsa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijoiden tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita, erityisesti tarkastellaan aineiston, aineistonkeruun, analyysin, tuloksien ja raportoinnin luotettavuutta ja tarkkuutta. (Mäkelä 1995; Hirsjärvi ym. 2001.)

Laadullinen tutkimus pitää arvioida kokonaisuutena. Lincolnin ja Guban (1985) esittävät laadullisen tutkimuksen luotettavuuden koostuvan totuusarvosta (truth value), sovellettavuudesta (applicability), pysyvyydestä (consistency) ja neutraalisuudesta (neutrality). Tämän työn luotettavuutta arvioidaan totuusarvon, pysyvyyden ja neutraalisuuden kriteereillä. Sovellettavuutta ei tarkastella tässä työssä. Sovellettavuudella tarkoitetaan sitä, ovatko saadut tulokset sovellettavissa vastaavaan ilmiöön toisissa olosuhteissa ja voidaanko tulokset siirtää koskemaan myös muita tutkimukseen osallistumattomia henkilöitä. Tässä tutkimusprosessissa ei pyritä tulosten sovellettavuuteen.

Totuusarvo

Tämän tutkimuksen totuusarvoa on arvioitu sen uskottavuuden kautta. Laadullisessa tutkimuksessa uskottavuuden arviointi kohdistuu koko tutkimusprosessiin.

Tutkimusprosessin totuusarvon toteuttamiselle on tekstien analyysillä tärkeä merkitys. Tutkimuksen analyysiprosessia pyrittiin kuvaamaan tutkimusraportissa. Tutkimuksen lukija voi seurata analyysin etenemistä ja lisäksi arvioida tulosten paikkansapitävyyttä ja johtopäätösten asiallisuutta. (Hirsjärvi & Hurme 1995.)

Tutkimuksen totuusarvoon ja uskottavuuteen vaikuttavat myös tilanne (Lincoln & Guba 1985). Tutkijat ovat tämän tutkimusraportin tutkimusaineiston keruuta esittelevässä osassa kuvanneet tutkimustiedon hankkimisen.

Pysyvyys

Tutkimuksen pysyvyydellä eli toistettavuudella tarkoitetaan sitä, miten voidaan taata, että saadut tulokset olisivat samanlaiset, jos tutkimus toteutettaisiin samoissa olosuhteissa (Lincoln & Guba 1985). Tutkimusta ei voida toistaa täsmälleen samana, sillä todellisuuden luonne muuttuu koko ajan, kuten myös ihmisten kokemusmaailma (Burns & Grove 2001). Lukija voi raporttia lukiessaan seurata tutkimuksen etenemistä ja niiden pohjalta lukija voi arvioida tutkimuksen pysyvyyttä. Raportista ilmenee aineiston luotettavuus eli aineiston pelkistys suhteessa tutkittavaan ilmiöön, ja lisäksi on osoitettavissa yhteys aineiston ja tulosten välillä.

Neutraalisuus

Tutkimuksen neutraalisuudella tarkoitetaan tutkijan luotettavuutta, uskottavuutta ja rehellisyyttä (Lincoln & Guba 1985). Tutkijan rehellisyys tutkimusprosessin etenemisessä on laadullisessa tutkimuksessa tärkeää. Opettajaopiskelijat ovat pyrkineet perehtymään aiheeseensa ja tutkimusprosessin etenemiseen koko tutkimusprosessin ajan. Opettajaopiskelijoiden taidot vahvistuivat työn kuluessa.

Tutkimuksen luotettavuuteen pyritään myös sillä, että tutkimuksen kulku kuvataan raportissa kokonaisuudessaan. Virheiden ja epäonnistuneiden tulkintojen esille tuominen kuuluu laadullisen tutkimuksen raportointiin, koska näin se lisää osaltaan luotettavuutta. Tutkimuksen eri vaiheet osoitetaan selvästi. (Metsämuuronen 2000; Tuomi & Sarajärvi 2003.) Tämän tutkimuksen tutkimusjoukko oli pieni, eivätkä tulokset ole yleistettävissä.

Tässä kehittämishankkeessa selvitetään, miten Arenen määrittelemät yleiset kompetenssit näkyvät Satakunnan ammattikorkeakoulun kahden koulutusohjelman OPSeissa, millainen oppimiskäsitys ohjaa OPSia sekä miten verkko-opiskelua

voidaan hyödyntää amk-tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Hankkeen tavoitteena oli tuottaa tietoa nykyisestä tilanteesta ja mahdollistaa osaltaan yleisten kompetenssien sisältöihin liittyvää kehitystyötä.

6.2 Tutkimustulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Kompetenssi

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arenen määrittelemät yleiset kompetenssit tulevat selkeästi näkyviin kummassakin valitussa OPSissa. Tosin yleisten kompetenssien näkyvyys vaihteli koulutusohjelmissa. Satakunnan ammattikorkeakoulun OPSit eroavat merkittäväällä tavalla toisistaan siinä, että Arenen määrittelemät yleiset kompetenssit näkyvät niissä erimuotoisina kokonaisuuksina. Kaikille Satakunnan ammattikorkeakoulussa opiskeleville yhteisiä opintoja ovat asetuksen vaatima kielitaito- eli AVK-opintojaksot.

Ammatillinen erikoisosaaminen muodostaa sairaanhoitajan ammatin asiantuntijuuden sekä koulutusohjelman perustan. Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit hoitotyön koulutusohjelmassa ovat seuraavat: hoitotyön asiakkuusosaaminen, terveydenedistämisen osaaminen, kliininen osaaminen, päätöksenteko-osaaminen sekä ohjaus- ja opetusosaaminen. Satakunnan ammattikorkeakoulun hoitotyön koulutusohjelman ops:in toteutusperiaatteiden mukaisesti opetussuunnitelma muodostuu sairaanhoitajan (AMK) osaamisalueista. Hoitotyön koulutuksen opinnot muodostuvat näistä osaamisalueista.

Lisäksi hoitotyön koulutusohjelman OPSissa ilmenee koko ajan hoitotyön erityisosaamisen osa-alueet, eli: asiakas/potilaslähtöisyys, eettinen ja arvo-osaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, yhteistyöosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen, monikulttuurinen osaaminen, terveyden edistämisen osaaminen, hoitotyön teoreettinen ja kliininen osaaminen, hoitotyön tutkimus- ja kehittämisaosaaminen ja johtamisaosaaminen. Hoitotyön OPSissa edellä luetellut erityisosaamisalueet olivat hyvin esillä. Hoitotyö edellyttää kykyä käyttää persoonallisuutta työvälineenä käyttäen päätöksenteon pohjana näyttöön perustuvaa tutkittua tietoa.

Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelman kannalta keskeisessä asemassa kompetenssien määrittäjinä ovat yhteiskunnan ja työelämän muutokset, jotka OPSin määritelmän mukaan lisäävät logistisen ajattelun sisäistäneiden ja laaja-alaisiin logistiisiin tehtäviin kykenevien asiantuntijoiden tarvetta. Ammatillinen erikoisosaaminen määrittyy näin ulkoisten muutostekijöiden ja yhteiskunnan kehityksen tuomien tarpeiden kautta.

Koulutusohjelmakohtaisia kompetenssivaatimuksia liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelmassa ovat: asiakaslähtöisyys, yrityksen toiminnan kokonaisuuden ymmärtäminen, kustannustehokkuus ja hyvä tiedonhallinta, laadukas toiminta, globaali ajattelu ja toiminta verkottuvassa liiketoimintaympäristössä, uusien mahdollisuuksien nopea hyödyntäminen.

OPSissa aihealueitten valinta ja sisällön painotukset perustuvat ensi sijassa logistiikan taloudellisiin aspekteihin, mutta pakollisiinkin opintojaksoihin on sisällytetty logistiikan luonteen mukaisesti myös teknistä sisältöä. Liiketoiminnan logistiikan alueelta kysyntä-tarjontaketjun ja toimitusten hallinta muodostavat ammattiopintojen ydinalueen. Vaihtoehtoisten ja vapaasti valittavien opintojen valinnoilla opiskelija voi suunnata opintojaan joko markkinointiin, kieliin ja kansainvälisyyteen tai tiedonhallintaan tai logistiikan teknisille aihealueille.

OPS asettaa tavoitteeksi, että Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelmasta valmistuva pystyy toimimaan verkottuneessa toimintaympäristössä ja hoitamaan sekä kehittämään luonteeltaan taloudellis-teknisiä ja nopeasti kansainvälistyviä logistisia toimintoja ja prosesseja.

Oppimiskäsitys

Oppimiskäsitys oli molemmissa OPSeissa samanlainen. Oppimiskäsitystä kummassakin valitussa OPSissa ohjaa Satakunnan ammattikorkeakoulun yhteisesti hyväksymä pedagoginen lähtökohta, jonka mukaan pedagoginen ajattelu ja toiminta ovat oppija- ja työelämälähtöisiä. OPSeilla on omat koulutuslakohtaiset painotuksensa, jotka perustuvat edellä mainittuun työelämälähtöisyyteen. Erilaisilla oppimisympäristöillä tuetaan opiskelijan oppimista ja ammatillista kasvua. Lisäksi

huomioidaan työelämän tarpeiden edellyttämää monialaisen osaamisen saavuttamista. Hoitotyön ja Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelmista valmistuvat ammattilaiset suuntautuvat täysin eri osille työmarkkinoita.

Verkko-opiskelu

OPSit tuovat esiin verkko-opiskelun mahdollisuuden, mutta varsinkin Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelman osalta maininnat jäävät viitteellisiksi toimintaympäristön kuvauksiksi. Mitä verkko-opiskelulla ko. OPSissa tarkoitetaan, ei käy selville. Verkko-opiskelu on myös hoitotyön koulutusohjelmassa koettu ongelmalliseksi, sillä sairaanhoitajan työ on inhimillistä työtä ihminen ihmiselle. Verkko-opiskelun mahdollisuuksissa olisi kehitettävää ja tehostamista molemmissa koulutusohjelmissa.

Johtopäätökset

Opetustapahtumassa on aina kysymys inhimillisestä vuorovaikutuksesta. Laitteet ja tekninen kehitys voivat antaa uutta pedagogista suuntaa mutta opiskelijan on itse kuitenkin opiskeltava ja yritettävä oppia. Opettajan tehtävä on tukea tätä prosessia.

Satakunnan ammattikorkeakoulun koulutusohjelmat eroavat merkittäväällä tavalla toisistaan siinä, että Arenen määrittelemät yleiset kompetenssit näkyvät niissä erimuotoisina kokonaisuuksina. Hoitotyön OPS määrittelee kompetenssit laajoina kokonaisuuksina, joiden toteutumista edellytetään läpikäyvänä eri opintojaksoilla. Liiketoiminnan logistiikan OPS määrittelee yleiset tavoitteet laajasti ja paikoitellen epämääräisesti, mutta sisällyttää yleiset kompetenssit läpikäyvästi laajoihin teemoihin ja paikoitellen hyvinkin tarkasti yksittäisiin opintojaksoihin.

Satakunnan ammattikorkeakoulun tavoitteena on kaikissa koulutusohjelmissa tukea opiskelijan ammatillista kasvua oman ammattialansa asiantuntijatehtäviin. Tavoitteena on kehittää opiskelijan tulevaisuuden yhteiskunnassa tarvitsemia valmiuksia, joita ovat: kestävän kehityksen periaatteen soveltaminen kaikessa toiminnassa, yhteiskunnan muutosten tunnistaminen ja niihin vastaaminen, yhteiskunnassa tarvittavien vuorovaikutus- ja viestintätaitojen sekä kielellisten

taitojen kehittäminen vastaamaan myös kansainvälistyvän yhteiskunnan tarpeisiin, kyky eettisesti korkeatasoiseen toimintaan, vastuun ottamiseen, kriittiseen ajatteluun, suvaitsevaisuuteen ja tasa-arvoon, ihmisten itsemääräämisen kunnioittamiseen ja hyvään kohteluun. Näihin tavoitteisiin pyritään muun muassa SAMKin yhteisillä opintosisällöillä, AVK-kieliopinnot, tiedonhankinta ja opiskelutaidot, viestintätaidot, tieto- ja viestintätekniikkataidot, tutkimusprosessi ja tutkimusmenetelmät, työelämä tietous sekä yrittäjyys.

Nykyisyyden ja tulevaisuuden haasteena on uusien OPSien suunnittelu- ja kehittelyprosessi. Tulevaisuuden asiantuntijan osaamisessa korostuvat enenevässä määrin ammattispesifisen tiedon lisäksi myös yleiset ammattivalmiudet. Jatkuva muutos ja monimutkaistuvassa maailmassa työskentely edellyttää työntekijöiltä muutosvalmiutta ja uusista tilanteista selviytymistä. Muutos kohti opiskelijalähtöisiä lähestymistapoja tapahtuu luontevammin opetussuunnitelman rakenteita muuttamalla. Opetussuunnitelmien pirstaleisuudesta päästään eroon, kun opetussuunnitelma rakennetaan esimerkiksi moduulipohjaisiksi kokonaisuuksiksi. Opetussuunnitelman uudistaminen vie aikaa ja vaatii yhteistyötä.

LÄHTEET

- Auvinen, P. 2006. Opetuksen suunnittelusta oppimisen suunnitteluun. Luento 23.8.2006. Pripoli. Pori.
- Burns, N. & Grove, S. K. 2001. *The Practice of Nursing Research, Conduct, Critique and Utilization*. Fourth Edition. W.B. Saunders Comp. Philadelphia.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Gummerus. Helsinki.
- Haasio, A. 2001. Tietoverkot opetuksen apuvälineinä. Teoksessa: A. Haasio & J. Piukkula (toim.) *Oppiminen verkossa*. Gummerus. Helsinki. 9-22.
- Heikkinen, A. 1993. Taidon, kompetenssin ja kvalifikaation käsitteistä. Teoksessa A. Heikkinen & U. Salmi (toim.) *Puheenvuoroja käsityön ja ammattikasvatuksen filosofiasta*. Tampereen yliopisto. Täydennyskasvatuskeskus. 73-82.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1995. *Teemahaastattelu*. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. *Tutki ja kirjoita*. 6.-8. painos. Tammi. Helsinki.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2002. *Tutkimuseettinen neuvottelukunta*. Helsinki.
- Janhonen, S. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2004. *Kohti asiantuntijuutta. Oppiminen ja ammatillinen kasvu sosiaali- ja terveystieteillä*. WSOY. Helsinki.
- Karjalainen, A., Alha, K. & Jutila, S. 2003. *Anna aikaa ajatella*. Suomalaisen yliopisto-opintojen mitoitussuunnitelma. Oulun yliopisto, opetuksen kehittämissuunnitelma.
- Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa: S. Janhonen & M. Nikkonen (toim.) *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. WSOY. Helsinki. 21-43.
- Lincoln, Y. & Guba, E. 1985. *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills. Sage.
- Metsämuuronen, J. 2000. *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Metodologia -sarja 4. Helsinki.
- Mäkelä, K. 1995. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa: K. Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Gaudeamus. Helsinki. 42-61.
- Otala, L. 1999. *Osaajana opintilla Opas elinikäisen oppimisen matkalle*. WSOY. Helsinki.

Rauste-vonWright, M-L. & vonWright, J. 1994. Oppiminen ja koulutus. WSOY. Helsinki.

Rauste-vonWright, M-L. 1997. Opettaja tienhaarassa - konstruktivismia käytännössä. WSOY. Helsinki.

Samk 2004. Opettaisinko verkossa? Satakunnan ammattikorkeakoulun verkko-opetusmateriaalit. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sarja D, Muut julkaisut. Kokemäki: Satakunnan Painotuote Oy.

Satakunnan ammattikorkeakoulu 2005. Hoitotyön koulutusohjelman opetussuunnitelma.

Satakunnan ammattikorkeakoulu 2005. Liiketalouden logistiikan opetussuunnitelma.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

Uusi sivistyssanakirja. 1994. Otava.

Vehviläinen-Julkunen, K. 1998. Hoitotieteellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa: M. Paunonen & K. Vehviläinen-Julkunen (toim.) Hoitotieteellinen tutkimusmetodiikka. WSOY. Helsinki. 26-34.

VERKKOLÄHTEET:

www.finlex.fi (luettu 17.3.2007).

www.arene.fi (luettu 3.4.2007).

www.verkko-ohjaus.net (luettu 3.4.2007).

www.avoin.jyu.fi (luettu 3.4.2007).

www.chydenius.fi (luettu 3.4.2007).